ISSN 2083-8972

Leszek Zembaty

Wartości w popkulturze

Czas trwania: 90 minut (możliwość rozszerzenia o kolejne 45 minut w razie dłuższego zatrzymania się nad niektórymi wątkami w dyskusji)
Poziom edukacyjny: I–III klasa szkoły ponadgimnazjalnej
Przedmiot: etyka
Cele edukacyjne:

- **ogólny**: podjęcie krytycznego namysłu nad niektórymi wartościami przekazywanymi przez wytwory popkultury (samo zjawisko popkultury traktowane jest przez nauczyciela jako środowisko, w którym uczeń się porusza; celem lekcji nie jest refleksja nad zjawiskiem popkultury i jego konfrontacja np. z kulturą wysoką; na zajęciach interesują nas przede wszystkim wartości promowane przez popkulturę)
- **szczegółowe**:
  wiedza
  – uczeń zna termin *wartość*
  – uczeń wie, co jest ogólnie określane mianem popkultury
  – uczeń zna różne kategorie wartości
  – uczeń dostrzega wartości występujące w przykładowych wytworach popkultury
  – uczeń rozpoznaje wieloaspektowość wartości obecnych w wytworach popkultury
  umiejętności
  – uczeń doskonali umiejętność analizy materiałów źródłowych
  – uczeń potrafi analizować różne typy wartości
  – uczeń rozwija umiejętność klasyfikowania informacji
  – uczeń rozwija umiejętność argumentowania
  – uczeń doskonali umiejętność wyszukiwania różnych znaczeń pojęć
  postawa
  – uczeń podejmuje refleksję nad zróżnicowaniem wartości w popkulturze i wyborem jej wytworów ze względu na wartości, które promują

Metody pracy: wykład, praca z materiałami audiowizualnymi, dyskusja
Pomoce dydaktyczne: czołówki seriali: *Moda na sukces, Słoneczny patrol, Ekipa z New Jersey, Strażnik Teksasu*; zwiastun filmu *300*; fragment programu *Kultura, głupcze*; utwory muzyczne oraz tłumaczenia tekstów: *Pink Floyd – The Happiest Days of Our Lives/Another Brick in the Wall* (part II), *Depeche Mode – People Are People*

Przebieg lekcji

1. **Czynności organizacyjne** (2 min):
   – nauczyciel wita się z klasą
   – nauczyciel wyjaśnia temat i planowany przebieg lekcji

2. **Wyjaśnienie terminów** *wartość* i *popkultura* (3 min):
   a) nauczyciel podaje kilka propozycji definicji słowa *wartość*
      – to, co cenne dla człowieka
      – to, co godne pożądania
      – to, co stanowi cel ludzkiego działania
      – to, co łączy się z pozytywnymi przeżyciami
   b) nauczyciel określa zjawisko popkultury (celem jest tutaj nakreślenie obszaru, o jakim będzie mowa w czasie lekcji; nie chodzi o problematyzowanie samego zjawiska)
      – rodzaj kultury powszechnie dostępnej
      – kultura produkowana na masową skalę, dzięki możliwości powielania jej wytworów
      – przekazywana przez mass media
      – lubiana przez większość, modna
      – oferuje coś dla każdego
      – przekazywana w takich wytworach jak: muzyka, filmy, seriale, programy rozrywkowe, książki, gry komputerowe, moda, reklamy.

3. **Dyskusja dotycząca wartości przekazywanych przez popkulturę** (80 min)
   W tej części nauczyciel korzysta z materiałów audiowizualnych (fragmenty seriali, zwiastun filmu, fragment programu telewizyjnego, utwory muzyczne). Uczniowie oglądają fragmenty materiałów, wskazują na określone wartości, które – ich zdaniem – promowane są przez dany materiał. Praca uczniów dokonuje się w atmosferze dyskusji, która w efekcie doprowadzić ma do klasyfikacji wymienionych wartości i omówienia ich znaczenia. Zanim nauczyciel włączy pierwszy materiał, rysuje na tablicy tabelę, która, po odtworzeniu materiałów, ma być systematycznie uzupełniana o rodzaje wartości (lewa strona tabeli) oraz ich poszczególne komponenty (prawa strona tabeli):

Wolność (warunek możliwości wyboru drogi życiowej i hierarchii wartości)	
Materialne/ekonomiczne	pieniądze, praca, sukces
Witalne	zdrowie, atrakcyjny/młody wygląd, dobre samopoczucie
Hedonistyczne	zabawa, wygoda, konsumpcja, przyjemność cielesna
Społeczne	sprawiedliwość, męstwo/odwaga, tolerancja

a) wartości materialne/ekonomiczne (10 min):
- nauczyciel prosi uczniów, aby obejrzeli materiał i wyłowili z niego najbardziej rzucające się w oczy cechy; następnie nauczyciel włącza czołówkę serialu *Moda na sukces*
- uczniowie oglądają materiał
- nauczyciel zadaje pytania, na które uczniowie starają się udzielić odpowiedzi:
  – Czym charakteryzują się występujące w materiale postaci?
  – O czym może być serial rozpoczynający się w ten sposób i noszący taki tytuł?
  – Jakie wartości możemy dostrzec w materiale? [**materialne/ekonomiczne: pieniądze, praca, sukces**]
  – Jakie są wady i zalety poświęcania dużej ilości czasu na pracę?
  – Co w dzisiejszych czasach jest wyznacznikiem sukcesu?
  – Czy promowanie wartości materialnych/ekonomicznych może się wiązać z negacją innych ważnych wartości (np. pogardzanie ludźmi ubogimi – negowanie wartości godności ludzkiej)?

b) wartości witalne (10 min) – przebieg tej i kolejnych części związanych z omawianiem poszczególnych grup wartości będzie podobny do poprzedniej części:
- pytania do uczniów odnośnie do czołówki serialu *Słoneczny patrol*:
  – Czym charakteryzują się występujące w materiale postaci?
  – Jakie wartości cenią? [**witalne: zdrowie, atrakcyjny/młody wygląd, dobre samopoczucie**]
  – Po co ludzie dbają o wygląd?
  – Jakie są zalety promowania zdrowego trybu życia?
  – Co, oprócz atrakcyjnego wyglądu, promują dzisiejsze teledyski?
  – Czy wygląd zewnętrzny jest dobrym środkiem wyrażania swojej osobowości?
  – Jaki wpływ na ocenę innych ludzi może mieć promowanie wartości witalnych?
  – Czy nadmierne cenienie/promowanie wartości witalnych może przyczyniać się do pogardzania ludźmi starszymi, niepełnosprawnymi, otyłymi?

c) wartości hedonistyczne (10 min):
- pytania do uczniów odnośnie do czołówki serialu *Ekipa z New Jersey*:
  – Jakie wartości są ważne dla postaci występujących w materiale? [**hedonistyczne: zabawa, wygoda, konsumpcja, przyjemność cielesna**]
  – Czemu służą programy rozrywkowe? Jaki jest ich cel?
  – Czy życie pozbawione obowiązków, skupione na zabawie i przyjemnościach jest życiem idealnym? Czego w nim brakuje?
  – Czy życie nastawione na konsumpcję (wydawanie pieniędzy na coraz to nowsze przedmioty mające ułatwić życie, na nowe, modne ubrania i ga-

dżety, różnego rodzaju usługi i rozrywkę) jest przepisem na szczęście? Czego może nas pozbawiać?
- Jakie mogą być konsekwencje nadmiernego cenienia wartości witalnych? (Czy chcielibyście mieć rodziców/partnerów życiowych, którzy przede wszystkim ceniliby wartości hedonistyczne?)

d) wartości moralne (25 min):

- pytania do uczniów odnośnie do czołówki serialu *Strażnik Teksasu*:
  - Kim jest główny bohater?
  - Przeciw jakim zjawiskom występuje bohater?
  - Jakiej wartości głównie strzeże policjant? [**sprawiedliwości**]
  - Jaki aspekt sprawiedliwości jest przedstawiany w serialu? Do czego ogranicza się sprawiedliwość? Jak zdefiniować sprawiedliwość patrząc tylko na fragment serialu? [**przestrzeganie prawa**]
  - Czy sprawiedliwość polega tylko na przestrzeganiu prawa? Jak ogólnie zdefiniować sprawiedliwość? [św. Tomasz – etyka katolicka: **trwała dyspozycja (wola) do oddawania każdemu tego, co mu się należy (szacunek i pomoc dla rodziców, podatki dla państwa, cześć oddana Bogu w modlitwie**]
  - Jakie mogą być inne rodzaje sprawiedliwości? [**społeczna: dawanie każdemu tego, na co przez swoją pracę zasłużył (każdemu to samo, każdemu według zasług, każdemu według potrzeb, każdemu według pozycji społecznej)**]
  - Co może decydować o tym, że czyjeś postępowanie jest sprawiedliwe?
  - Czy są sytuacje, w których warto postąpić niesprawiedliwie w celu ochrony innych wartości?
- pytania do uczniów odnośnie do zwiastuna filmu *300*:
  - Jakimi cechami wykazywali się Spartanie w przedstawionym fragmencie?
  - Jak inaczej nazywamy człowieka, który nie boi się stawić czoło niebezpieczeństwu? [**odważny/mężny**]
  - Czy odwaga/męstwo dotyczy tylko sytuacji konfliktowej, w której z kimś walczymy?
  - Czy w dzisiejszych czasach jest miejsce na męstwo? Czym się ono charakteryzuje?
  - Jakie mogą być inne wyrazy odwagi/męstwa? [**odwaga cywilna**]
  - Czy człowiek odważny może stać się godny podziwu tylko przez swoją odwagę?
  - Czy nadmierny kult odwagi może stanowić zagrożenie dla innych wartości?
- pytania do uczniów odnośnie do utworu muzycznego Depeche Mode – *People Are People*:
  - Czego nie rozumie autor tekstu piosenki?

- Czego chciałby autor tekstu? O jakiej wartości/postawie jest mowa w piosence? [**tolerancja**]
- Czym dokładnie jest tolerancja?
- Czy tolerancja jest tym samym co akceptacja? [**odwołanie do łacińskich źródłosłowów – w celu wykazania różnic (*tolerare* – cierpliwe wytrzymywanie/przyjmowanie)**]
- Czy można tolerować nietolerancję? [**Jeśli ktoś obraża homoseksualistów, to często jest obrażany w mediach (określany jako homofob)**. **Jest więc to brak tolerancji dla nietolerancji**.]
- Czy można akceptować brak tolerancji? Np. gdy ktoś posuwa się do słownej bądź fizycznej agresji wobec odmiennej kultury, poglądów, stylu życia? Czy przyzwolenie na taką agresję jest dopuszczalne?

e) wolność (20 min):

- pytania do uczniów odnośnie do fragmentu programu *Kultura, głupcze*:
  - Czego dotyczy medialny szum wywołany sprawą Pussy Riot? [**17 sierpnia 2012 r. sędzia Marina Syrowa (reprezentująca Chamowniczeski Sąd Rejonowy w Moskwie) uznała je za winne *chuligaństwa motywowanego nienawiścią religijną*. Zostały skazane na dwa lata pozbawienia wolności**.]
  - O co upominają się gwiazdy popkultury takie jak Sting czy Madonna?
  - Czy człowiek może być w pełni wolny i niezależny od wszystkiego? [**uwarunkowania biologiczne, fizyczne, ograniczenie prawne**]
  - Czy żyjąc w społeczeństwie powinniśmy godzić się na częściowe ograniczenie naszej wolności dla dobra wspólnoty?
  - Czy możliwość robienia i mówienia wszystkiego, co tylko chcemy, to stan pożądany? [**utrata szacunku dla odmiennych sposobów bycia, poglądów, zachowań; szkodzenie innym dla własnych korzyści; brak empatii i wrażliwości na cierpienie**]
- pytania do uczniów odnośnie do utworu muzycznego Pink Floyd – *The Happiest Days of Our Lives/Another Brick in the Wall* (part II):
  - Przeciwko czemu wymierzony jest ten utwór?
  - Czy w szkole, w której panują surowe rygory, jest miejsce na indywidualność i wybór?
  - Kim jest człowiek w państwach, w których jednostka jest całkowicie podporządkowana ogółowi?
  - Dlaczego wolność została umieszczona na szczycie tabeli i nie została przyporządkowana do którejś z grup wartości? [**wolność jako niezbędny warunek możliwości obcowania z różnorodnymi wartościami i dziełami kultury, które są nośnikami wartości**]

4. **Podsumowanie lekcji** (10 min):
   a) nauczyciel wskazuje na uzupełnioną tabelę i krótko podsumowuje, co zostało ustalone w toku lekcji, jednocześnie dodając, że tabela nie jest kompletna z racji tego, że wartości przekazywanych przez popkulturę jest znacznie więcej
   b) nauczyciel pyta uczniów, czy popkultura jest lepszym przekaźnikiem wartości niż kultura wysoka, a także prosi o uargumentowanie ich opinii
   c) uczniowie odpowiadają
   d) nauczyciel pyta, czy wielość „płytkich" wytworów popkultury stanowi poważne zagrożenie dla intelektualnego i moralnego rozwoju młodzieży
   e) uczniowie odpowiadają
   f) nauczyciel pyta uczniów, czy wybór wytworów popkultury powinien zależeć od wartości, jakie przekazuje, czy raczej od tego, w jakim stopniu daje nam przyjemność, wypoczynek, rozrywkę
   g) uczniowie odpowiadają.

5. Nauczyciel zadaje **pracę domową**: wybrać jeden wytwór popkultury i krótko opowiedzieć w czasie następnej lekcji, jaką wartość bądź wartości przekazuje i dlaczego są one ważne (wartości mogą być inne niż te wymienione na lekcji).